

חג השבועות ג

א. ס'איז ידוע, אז בא מ"ת¹

— כאטש אז אויך לפני מ"ת האט מען געלערנט תורה, וכמפורש² „בית מדרשו“ של שם „ובית מדרשו“ של עבר, און (אנהייבנדיק פון אדם הראשון) איז מען נצטוה געווארן בכמה מצות³, און נאכמער האבות קיימו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה⁴ —

נחחדש אז אידן זיינען דעמאלט נצטוה געווארן אויף אלע תרי"ג מצות און ס'איז (געגעבן) אנגעזאגט געווארן כל התורה כולה לכאורא מישראל, און אויך אז — תומ"צ זיינען געגעבן פון „אנכי“ (ה' אלקיד); „אין אן אופן (ווי די גמרא⁵ זאגט, פון „אנכי“, וואס „אנכי“ איז ר"ת) „אנא נפשי כתבית יהבית“ — דער אויבערשטער האט זיך „אריינגעשריבן“ און „אריינגעגעבן“ אין תורה.

און וויבאלד אז תורה איז נפשו (בלשון החסידות — רצון⁶ עצמי) פון אויבערשטן, איז מובן (וואס איז אן עיקר באמונתנו), אז „התורה הזו לא תהי מוחלפת“, ובלשון הרמב"ם „דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעד

(1) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה (ע' 88 ואילך) ועוד — דזה שע"י מ"ת קדושת המצות נקבעת „בהחפצא“, בגשם העולם הוא תוצאה מהחידוש דמ"ת המבואר לקמן בפנים.

(2) ב"ר פס"ג, יוד. פרשי תולדות כה, כז.

(3) ראה רמב"ם רפ"ט מהלכות מלכים.

(4) ראה יומא כה, ב. קידושין פב, א (במשנה).

(5) יתרו כ, ב.

(6) שבת קה, א. וכגירסת הע"י. וראה לקו"ת שלח מח, סע"ד ואילך.

(7) ראה רמב"ם בפירוש המשניות סנהדרין הקדמה לפרק חלק היסוד התשיעי. אבל בהעתקת הרי" קאפח לא נזכר ביסוד זה הענין דהתורה מועתקת מאת הבורא. ע"ש.

(8) מלשון אין נפשי אל העם הזה (ירמי' טו, א).

ולעולמי עולמים אין לה שינוי ולא גרעון ולא תוספת⁷, „התורה הזאת אין חוקי ומשפטי משתנים לעולם ולעולמי עולמים“¹⁰.

די ציוויים והוראות פון פאר מ"ת איז אין זיי געווען הוספות עקריות וכו', ווי ס'איז געווען ביי נח לגבי אדם, אברהם לגבי נח וכו'¹¹,

ו"ל (בדרך אפשר) אז בא זיי איז (עיקר) ענינם געווען צוליב דער טובה ותועלת האדם — ובמילא¹², אז עס זיינען געווארן שינויים (עליות כו') אין דעם אדם, זיינען אויך געווארן שינויים אין די ציוויים (פון אויבערשטן, כביכול) להאדם.

משא"כ ביי מ"ת¹³, וואס דאן האט דער אויבערשטער „נפשי כתבית יהבית“ אין תורה, איז מובן, אז די מצות התורה זיינען (ניט נאר א „מיטל“ צו קבלת

(9) רפ"ט מהל' יסוה"ת. וראה גם הקדמת הרמב"ם לפיה"מ (הובא בפירושו לסנהדרין שם) ד"ה החלק הראשון (המתנבא בשם) ואילך.

(10) הלכות מלכים פ"א סה"ג (לפנינו ובכמה דפוסים — בשינויים והשמטות מצד בקורת הצנזור. וראה בהנסמן בלקו"ש ח"ה ע' 271; 275). וראה גם הל' מעה"ק ספ"ב.

(11) כברמב"ם (הל' מלכים רפ"ט): על ששה דברים נצטווה אדה"ר כו' הוסיף לנח כו'.

(12) כ"ה בעקרים מאמר ג ספ"ד ואילך. אמנם הוא חולק על הרמב"ם וס"ל דגם התורה אפשר שתשתנה ע"י הבורא, עיי"ש (פ"ד ואילך). ומביא רא"י מהמצות דלפני מ"ת. וע"פ המבואר בפנים מתורצת קושיתו על הרמב"ם כי גם לדעת הרמב"ם המצוות שלפני מ"ת שאני, וראה ראש אמנה להרי"א אברבנאל פ"ג.

(13) ראה ראש אמנה שם. ובארוכה (אבל אינו מחלק בין לפני מ"ת ואח"ז) — בית אלקים (להמב"ט) שער היסודות פ"ד ואילך. ועוד.

אפי' מה שתלמיד ותיק עתיד להורות²⁵
לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני,
„דברי תורה כולם אחת“²⁶.

קומט אויס, אז אויך די אלע ענינים
אין ש"ס וועלכע זיינען פארבונדן מיט
טבעי בני אדם, רפואות²⁷ און כיו"ב, ווי-
באלד זיי זיינען א חלק פון תורה
שבע"פ, זיינען אויך זיי²⁸ אין כלל²⁹ פון
נצחיות התורה, וועלכע ווערט ניט
נשתנה³⁰.

עפ"ז דארף מען פארשטיין וואס מען
געפינט בנוגע צו כמה סגולות ואפילו
רפואות שבתורה (שבע"פ) ווערט גע-
זאגט, אז בזמן הזה זיינען זיי אנדערש

שכר, אדער „לצרף בהן את הבריות“³¹
אדער צו דערגרייכן די מעלה ועילוי
פון „סגולה גו' ממלכת כהנים וגוי
קדוש“³², (וואס דעמאלט איז שייך צו
זאגן אז ווען ס'איז דא א שינוי אין די
מקיימי המצות ווערט א שינוי אין די
מצות עצמן), נאר אויך, בעיקר) דער
מכוון ותכלית, ווייל זיי זיינען „נפשי“
פון דעם אויבערשטן. ובמילא, כשם³³ ווי
ס'איז ניט שייך קיין שינוי אין דעם נפשי
ח"ו, אזוי איז ניט שייך קיין שינוי אין
תורה ומצות³⁴, וכמבואר במקום אחר
בארוכה³⁵.

ב. וויבאלד אז דער ענין הנצחיות
שבתורה איז פארבונדן דערמיט וואס זי
איז „נפשי“ ווי „יהבית“ ונתלבשה אין
„חכמתו ורצונו של הקב"ה“³⁶ איז מובן
בפשטות, אז דער ענין הנצחיות אין
תורה איז ניט נאר בתושב"כ, נאר אויך
בתושבע"פ³⁷ (וואס „כל המצות שניתנו
לו למשה בסיני (שהתחלת הניתנה —
„אנכי“) בפירושן ניתנו“³⁸) ובכל חלקי³⁹,
ווייל „מקרא“⁴⁰ משנה תלמוד ואגדה⁴¹

(25) כ"ה בירושלמי שם. ובכ"מ הלשון הוא
„לחדש“ — ראה לקו"ש ח"ט ע' 252 והערה 20-21
שם.

(26) ספרי האזינו (לב, ב), וממשיך שם: ויש בהם
מקרא ומשנה הלכות ואגדות. וראה ע"ז אגדות —
אנציקלופדי תלמודית כרך א ערך אגדה.
(27) להעיר מצפעת על הרמב"ם הל' שבת פ"א
הכ"ה בהשמשות „דזה הוי ספר רפואות מה דמבואר
בפסחים דף נ"ז (רע"א) דזה ג"כ הוה מסיני. וראה
ש"ת צפע"נ (דווינסק ח"א ס"ד): „רפואות הנזכרים
בגמ' זה גדר חלק מן התורה שבע"פ המסור לנו
בקבלה ובאמת זה גדר ספר רפואות אשר מבואר
בפסחים . . ולא כמ"ש הרמב"ם בפה"מ בפסחים.
ע"ש בארוכה.

(28) ראה לקוטי לוי"צ — אגרות ע' רסו: שכל
זה שנאמר בתושב"כ ובתושבע"פ הו' בהלכה והו'
באגדה . . כולם ממש אמר ה' ובאותו הלשון ממש
שנאמרו כמו שהוא ממש.

(29) להעיר מרבינו בחיי פתיחה לפירוש התורה,
שבילי אמונה הנתיב השמיני ובכ"מ — דכל החכמות
כלולות בתורה ובאות ונמשכות ממנה. וידועה הרא"י
מרי"ב חנניא (בכורות ח, סע"א ואילך). ועוד. וראה
לקו"ש ח"ב ע' 197 ואילך (ובמכתב שלאח"ז).

(29*) ומ"ש בכ"מ (ר' שריא גאון (אוצר הגאונים
גיטין תשובות סע"ו), הרמב"ם במו"נ (ח"ג ספ"ד),
ר"א בן הרמב"ם מאמר על דרשות רז"ל (נדפס
בהקדמת עין יעקב דפוס ווילנא)) לכאורה דלא
כהנ"ל — נתבאר בשיחות חגה"ש וש"פ נשא תשמ"ג.

(14) תנחומא שמיני ח (וראה שם ז). ב"ר רפמ"ד.
וש"נ. וראה מו"נ ח"ג פכ"ז. וראה בהנסמן בהערה
18.

(15) יתרו יט, ה"ו.

(16) בית אלקים שם פל"ד.

(17) עפ"ז יש להעיר בכמה פרטים שנראש אמנה
שם. ואכ"מ.

(18) ראה לקו"ש ח"ט ע' 182 ואילך. וש"נ.

(19) לשון התניא פ"ד. ועוד.

(20) ראה רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ שם,
וסנהדרין שם. בית אלקים שם.

(21) הרמב"ם בריש הקדמתו לספר היד.

(22) התורה כולה נצחית בכללה ובפרטה, שגם
פרטי ההלכות כו' (תניא קריא סד"ה ולהבין פרטי).

(23) ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. מגילה פ"ד. היא.

וראה בהנסמן בלקו"ש שבהערה 25.

(24) ראה גם שו"ת הרדב"ז ח"ד סרל"ב (אלף
שנ).

מען פירט זיך באופן מסויים איז דאס א סכנה, און אז די זאך איז אן ענין של רפואה כו' — ווי קען מען זאגן אז זיי זיינען ניט קיין ענינים נצחיים און זיינען ניט גילטיק בזמן הזה (ביז, ווי עס שטייט, אז מען טאר זיך ניט באנוצן מיט די רפואות שבש"ס), ווייל נשתנו הטבעים?³³

[און ווי כמה מפרשים³⁴ זאגן טאקע בנוגע כמה ענינים, אז היות זייער איסור איז מצד הלכה למשה מסיני קען אין זיי ניט זיין קיין ענדערונג מצד שינוי העתים וכיו"ב, ווייל „דבר אלקינו יקום לעולם“].

ג. עד"ז איז די קשיא בדברי הרמב"ם: אין הלכות דיעות שרייבט דער רמב"ם א גאנצן פרק³⁵ ווי א מענטש דארף זיך פירן אין עניני אכילה ושת"י וכו' „הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא“³⁶. וואס פון דעם וואס דער רמב"ם האט דאס אריינגעשטעלט בספרו יד החזקה, א ספר פון „הלכות הלכות“³⁷, איז מובן אז די הוראות זיינען (ניט עד"ז ווי די הוראות הרופא, וואס דער חולה דארף זיי פאלגן מצד „ונשמרתם מאד לנפשותיכם“³⁸ וכיו"ב, אבער דברי הרופא זיינען ניט דברי תורה³⁹ — נאר אז זיי גופא זיינען)

ווי בימים ההם (בזמן הש"ס וכו') וויילע נשתנו הטבעים?³⁰

בשלמא ענינים וואס זייער איסור האבן די חכמים מבאר געווען איז מפני סכנה מסוימת —

ולדוגמא: דער דין פון מים מגולים וואס „אסרום חכמים שמא שתה נחש מהם והטיל בהם ארס“³¹ — איז מובן, אז דאס איז כאילו ווי תורה זאגט בפירוש אז דער איסור איז אין דעם ארט און זמן ווען עס זיינען מצוי נחשים³² — און דערפאר איז „עכשיו שאין נחשים מצויים בינינו — מותר“³¹, וכיו"ב בשאר דברים.

און עד"ז ווי ס'איז ניט קיין סתירה צו נצחיות התורה דאס וואס מען געפינט כמה מצות ודינים וואס זייער חיוב איז חל נאר בזמן ומקום מסוים — כמו מצות התלויות ביום, בזמן שביהמ"ק קיים, התלויות בארץ וכיו"ב — ווייל תורה גופא האט מלכתחילה זיי קובע געווען אין א באשטימטן זמן ומקום, דאס איז דער גדר המצוה (וע"ד — מ"ע שהזמן גרמא).

אבער די עניני רפואה וסגולה בתורה, וואס זיי האט תורה ניט פארבונדן מיט די גדרים ותנאים פון זמן ומקום, נאר זיי ווערן געזאגט באופן סתמי — אז ווען

(33) ראה שדיח כרך א שם. חלק ג תרנח, סע"א ואילך. וש"נ.

(34) שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' רמז. וראה שו"ת הרשב"א ח"א סצ"ח — הובאו בשדיח ח"א שם.

(35) פ"ד.

(36) לשון הרמב"ם שם בתחלת הפרק. וראה לקו"ש ח"ב (הוצאה שלישית ושלאת"ז) ע' 531 הערה 12. ח"ג ס"ע 806 ובהערה 9.

(37) כמ"ש ב(סוף) הקדמתו לספרו עיי"ש.

(38) ואתחנן ד, טו.

(39) להעיר מצפ"ע"נ שם: אם רפואה הוה גדר דין או כו'.

(30) ראה רמ"א אה"ע סקנ"ז ס"ד. מג"א א"ח סקע"ג סק"א. שו"ע אדה"ז א"ח ס"ס קעט. ובכ"מ. וראה שדיח כרך א ר"י, א ואילך. כרך יו"ד ע' קצד (ב' ר"ו, א).

(31) שו"ע יו"ד ר"ס קטז.

(32) כמפורש בתוד"ה חדא בסופו (ע"ז לה, א) ובמג"א א"ח ר"ס תסח הטעם, כי „מתחלה לא נאסר בכל המקומות רק במקומות שיש נחשים וכן כל כיו"ב. וראה גם ט"ז יו"ד שם ובסקט"ו סק"י. ולהעיר מפתחי תשובה שם בשם השליה דמ"מ שומר נפשו ירחק מהם.

א חלק⁴⁰ פון הלכות⁴¹ ודברי תורה⁴².

ונפרט אז דער רמב"ם איז זיך ניט מסתפק מיט זאגן „הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא שהרי כו' לפיכך צריך האדם להרחיק עצמו מדברים המאבדין את הגוף ולהנהיג עצמו בדברים המברין והמחלימים", און מסיים זיין אז מ'זאל מעיין זיין אין ספרי הטבעיים וספרי הרפואה וכו' וועלכע דברים זיינען מאבד (וע"ד ווי ער שרייבט בסוף פון דעם פרק עצמו⁴³ אז א חולה דארף האבן אנדערע הנהגות „כמו שיתבאר בספרי הרפואות").

פון דעם וואס ער רעכנט אויס בפרטיות ווי און וואס מען דארף עסן וכו', איז מובן אז די פרטים זיינען „הלכות הלכות", דברי תורה אזוי ווי די אנדערע ענינים אין ספר היד;

(40) אפילו את"ל שמקורו לכמה ענינים בפרק זה הוא לא מש"ס (וראה כס"מ שם הי"ח) [אבל ראה מגדל עוז בריש הפרק „כל הדברים שבפ' הזה כלולים מדברי הרפואות במאמרי חז"ל מפורשים בכל התלמוד כו' (וראה לשיטתו עד"ז — בהל' ע"ז רפ"ב). וראה „עלה לתרופה" להמלבי"ם (נדפס בספרו ארץ חמדה עה"ת סוף חומש במדבר) מקורות בש"ס לפרק זה. ועד"ז בהגהות בני בנימין, נמוקי מהרא"י, צפ"ג ועבודת המלך לרמב"ם כאן], הרי עי"ז שכתבו בספרו — נעשה חלק מדברי תורה (ראה לשון הרמב"ם סוף הל' קדוש החודש. תומים שהובא לקמן בפנים סעיף ז).

(41) ראה רמב"ם הל' דעות שם הי"ב „כל המנהיג עצמו בדרכים אלו שהורינו" — ראה נמוקי מהרא"י שם.

(42) להעיר משו"ת הרמ"א סי' ז (שמביא מבעל בחינות עולם) גם בנוגע לספר המורה להרמב"ם, „מ"מ כבר נתפשטו ספריו בכל חכמים האחרונים ז"ל וכולן עשו אותן לראשם עטרה להביא רא"י מתוך דבריו כהלכה למשה מסיני". והרמ"א עצמו מביאו בהתחלת שו"ע ריש אר"ח. וראה לקו"ש חט"ז ע' 529 בהערה.

(43) הלכה כא.

(44) ולא כעניני רפואה לחולה שכתבם בספרי הרפואה שלו.

ועוד נפק"מ למעשה — בשעת א איז לערנט אין הלכות דיעות אט די פרטי ענינים וואס ריידן ווי מען דארף זיך פירן באכילה ושת"י כו' איז ער מקיים מצות תלמוד תורה און איז מחוייב פאר דעם צו זאגן ברכת התורה [און אזוי איז אויך מובן לגבי די הלכות פון רמב"ם (אין פ"ג ו(רוב) פ"ד פון הלכות יסודי התורה) וועלכע ריידן וועגן די כוכבים און מלאכים כו', און עאכו"כ די מערערע פרקים פון תכונה אין הלכות קידוש החודש⁴⁴, וכיו"ב].

איז ניט פארשטאנדיק: דער רמב"ם האט אין ספר היד ניט אריינגעשטעלט הלכות וועלכע זיינען שייך נאר ביז א זמן מסויים, נאר דוקא די וועלכע זיינען נוהגות לדורות⁴⁵ — און צווישן די הלכות דיעות הנ"ל זיינען פאראן כו"כ הלכות — ווי דער סדר האכילה כו' — וואס זיינען ניט מתאים בזמן הזה צוליב דעם וואס נשתנו הטבעיים; וויבאלד די ענינים וטבעי הגוף זיינען תלוי און משתנה ממקום למקום ומזמן לזמן (ווי עס זיינען נשתנה געווארן די טבעיים פון זמן הש"ס ביז זמן הרמב"ם — וואס דערפאר ברענגט ניט דער רמב"ם כו"כ מעניני רפואה המפורשים בש"ס⁴⁶) — האט ער זיי, לכאורה, ניט געדארפט אריינשטעלן בספרו היד. נאר זאגן די הוראה כללית, אז צריך האדם להרחיק עצמו כו', און אין יעדן זמן און מקום וועט מען זיך פירן ווי ס'איז דעמאלט מתאים לויט דרכי הטבע (והרפואה).

(45) מפרק יא ואילך. למרות מ"ש שם בספ"י. וראה לקו"ש שבהערה 29.

(46) ראה לחי"מ הל' ת"ת פ"ד הא': שרבינו אינו אומר הדינים הנוהגים בזמן הזה בלבד אלא הדינים שנהגו בכל זמן אפי' אחר ביאת משיחנו בע"ה. וראה שד"ח (כרך ט) כללי הפוסקים ס"ה אות יא.

(47) ראה ספר קובץ לרמב"ם שם הי"ח. שד"ח כרך ג שם.

טבעי בנ"א בזמן הזה זיינען נשתנה גע-
ווארן (און דערפאר העלפן ניט די
רפואות כו' שבזמן הש"ס ועד"ז כמה
הוראות בדרכי הבריאות שברמב"ם),
האט דאס ניט צו דעם וואס דער ענין
אדער די הלכה (בש"ס וכן ברמב"ם) איז
א הוראה לדורות, א חלק פון תורה
נצחית — ווייל די הוראה שבוה איז
נצחית, נאר דער „דבר שנצטווה עליו“
איז „נעדר“ (האט זיך געביטן) — ס'איז
ניט דער גוף וועלכער איז געווען בזמן
הציווי.

[ע"ד ווי דער רמב"ם גופא בא-
ווארנט⁴⁸, אז דאס וואס ער איז מבטיח
„אני ערב לו“ אז „המנהיג עצמו בדרכים
אלו . . אינו בא לידי חולי כל ימיו“ איז
ניט גילטיק ביי איינעם וואס „הי' גופו
רע מתחילת ברייתו או כו“ (נאך כמה
תנאים)].

אבער אויך לויט דער הסברה איז ניט
גלאטטיק: ביים ציווי אויף השמדת ז'
אומות אדער אויף מחיית עמלק, זאגט
תורה אין דעם ציווי ומפרט דעם „דבר
שנצטווה עליו“ (ז' אומות, עמלק), דאס
איז א חלק פון דעם ציווי,

משא"כ בנדו"ד: אין לשון הש"ס
והרמב"ם זיינען ניטא קיין תנאים, תנאי
הטבע (של האדם, של סממני הרפואה
וכו').

ה. ויש לומר דעם ביאור בזה —
ובהקדים אז ענין כללי בנוגע צו תורה
ומצוות:

ס'איז ידוע דער כלל בחז"ל⁴⁹ אז
„התורה (ש) מדברת בעצם בעליונים
ורומזות⁵⁰ בשניות בתחתונים“ (און דער

[ע"ד הצחות יש לומר, אז דאס
ברענגט ארויס די חשיבות און טייער-
קייט פון א אידנ'ס געזונט — אז בכדי
צו באווארענען די בריאות פון אידן,
אפילו ווען די תועלת דערפון איז בלויז
געציילטע דורות אדער יארן, איז דער
רמב"ם כולל די הוראות צוזאמען מיט
אלע אנדערע עניני הלכות].

עס פאדערט זיך אבער ביאור: סוף-
סוף האט דער רמב"ם געדארפט בא-
ווארענען אז די ענינים אין דרכי
הבריאות זיינען בלויז געשריבן גע-
ווארן לויט די טבעים שבדורו — און
ניט סותם זיין זיי ווי הלכות הקבועות
לדורות.

ד. ויש לבאר זה — אז דאס איז ע"ד
ווי דער רמב"ם אליין איז מסביר (אין
ספר המצות שלו⁴⁸) דעם טעם פארוואס
ער רעכנט צווישן די מצות אויך די
מצוה פון השמדת ז' אומות — אע"פ אז
לכאורה איז דאס ניט א מצוה וועלכע
איז נוהגת לדורות (וואס אזעלכע מצות
ווערן ניט גערעכנט במנין המצות) —
וז"ל: „הענין שנסתיים בהשגת מטרות
בלי שיהא אותו הדבר תלוי בזמן מסוים
אין אומרים בו אינו נוהג לדורות, לפי
שהוא נוהג בכל דור שבו נמצאת
אפשרות אותו הדבר . . כללו של דבר
אתה צריך להבין ולהתבונן בהבדל בין
המצוה ובין הדבר אשר נצטווה עליו, כי
יש שתהא נוהגת לדורות, אלא שהדבר
שנצטווה עליו כבר נעדר בדור מן
הדורות כו“.

ועד"ז וואלט מען לכאורה געקענט
זאגן בנדו"ד⁵⁰: דאס וואס מען זעט אז די

(48) מ"ע קפז.

(49) הועתק כאן ע"פ העתקת הר"י קאפה.
ולפנינו (והעתקת הר"ח העליר) בשינוי לשון.

(50) להעיר מראש אמנה שם.

(51) בהל' דעות שם ה"ב.

(52) עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב.

(53) כ"ה בעש"מ שם.

וכמפורש מחז"ל⁵⁹ אויפן פסוק⁶⁰ מגיד דבריו ליעקב . . . הקב"ה . . . מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמור.

ס'איז קיין סתירה ניט צום כלל אז המעשה הוא העיקרי⁶¹, ועד"ז בנוגע צו תורה דער כלל⁶² אז "תורה לא בשמים היא"⁶³ — ווייל דער רצון העליון איז אז (עיקר) קיום המצוה איז דוקא דא למטה וכפשוטה (ועד"ז איז אויך פסק ההלכה פון תורה דוקא למטה, "לא בשמים היא"⁶⁴);

משא"כ בנוגע צו תורה ומצות מצ"ע, איז אדרבה: דער מקור והתחלה פון תורה ומצות איז למעלה ברוחניות (כמש"נ⁶⁵ ואה"א אצלו גו' שעשועים גו' כמאמר חז"ל⁶⁶: חמודה גנוזה שגנוזה לך, ועוד), און פון רוחניות ווערן זיי דערנאך נמשך (כמש"כ⁶⁷ מן השמים דברתי עמכם; מן השמים השמיעך את קולו גו' ועל הארץ גו') ונשתלשל למטה ובגשמיות⁶⁸. און דעריבער, אלע ענינים וואס שטייען אין תורה, איז זייער אפטייטש "בעצם" — ווי זיי זיינען בעליונים ברוחניות⁶⁹.

של"ה איז מאריך אין דעם⁷⁰: דאס מיינט: ניט אז די ענינים וואס שטייען אין תורה ווערן הויפטזעכלעך ("בעצם") געמיינט ווי זיי זיינען למטה אין גשמיות און ס'איז בלויז א רמז אין זיי אויף די ענינים ווי זיי זיינען ברוחניות ("הכתוב יגיד בתחתונים וירמוז בעליונים"⁷¹), נאך פארקערט: תורה רעדט בעצם "בעליונים" — ווי די ענינים זיינען ברוחניות און איז דערביי (נאך) מרמז אויף די ענינים ווי זיי זיינען "בתחתונים", אין גשמיות.

— ד.ה. אַוודאי איז "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁷² און מען קען ניט זאגן אז דער פסוק מיינט בלויז ווי דער ענין איז ברוחניות⁷³; עס איז אלעמאל דא דער פשט פון מקרא, ווי ער ווערט גע-טייטשט "בתחתונים" — אבער בעצם רעדט די תורה בעליונים —

עד"ז איז בנוגע צו מצות: מצות זיינען בתחתונים — די מעשה המצוה כפשוטו, און בעליונים — דער תוכן רוחני פון דער מצוה⁷⁴; דער פירוש בזה: ס'איז ניט אז אין צוגאב צו דער מצוה ווי מ'איז איר מקיים בפשטות האט די מצוה אויך א תוכן רוחני, נאך אדרבה: ווען תורה רעדט וועגן מצוות איז "בעצם" גע-מיינט די מצות ווי זיי זיינען "בעליונים" (ברוחניות), און די מצות ווי מ'איז זיי מקיים בגשמיות זיינען א המשך ותוצאה פון ענינם ברוחניות.

(54) יג, ב ואילך. קסא, א ואילך. וראה ל"ת להאריז"ל ר"פ בראשית (וראה סה"מ ת"ש ע' 68 בהערה). לקו"ת תזריע כב, סע"ב ואילך. ובהנסמן לקמן הערה 78.

(55) לשון הרמב"ן בראשית א, א (בסופו) — הובא בעש"מ שם. אבל י"ל שאין הכרח לומר שהרמב"ן פליג. ואכ"מ.

(56) שבת סג, א. וש"נ.

(57) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ז.

(58) בלשון החינוך (כסוף הקדמתו) "רמז . . . משרשי המצוה הנגלה . . . ובסתום מגיד כו".

(59) שמו"ר פ"ל, ט. וראה ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג.
(60) תהלים קמז, יט.
(61) אבות פ"א מ"ז. וראה שו"ת הרשב"א שם.
(62) ב"מ נט, ב. תמורה טז, א. רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.
(63) לשון הכתוב נצבים ל, יב.
(64) ראה אגה"ק סכ"ז (קמד, ב ואילך) בנוגע לבירור הלכה ולבירור ספקות בתורה — עוד טעם בזה. ואכ"מ.
(65) משלי ח, לו. נתבאר באגה"ק (קרא) קסא, א. לקרית פרשתנו יז, ג ואילך.
(66) שבת פח, ב.
(67) יתרו כ, יט. ואתחנן ד, לו.
(68) ראה תניא פ"ד: התורה ירדה ממקום כבודו שהיא רצונו וחכמתו כו' ומשם נסעה כו' עד שנחלשה בדברים גשמיים כו'.
(69) וראה ביאורו וישלח כ, א ואילך. לקוטי לוי"צ אגרות ע' רסה ואילך.

פון שנים כתיקונן, האבן די ענינים אויך דא למטה דעם זעלבן תוכן ווי זייענדיק למעלה, ובמילא — העלפן די רפואות וסגולות אויך בפשטות.

משא"כ ווען עס ווערט א שינוי (און ירידה) בעולם — דעמאלט קענען די ענינים רוחניים ניט אראפקומען למטה מיט דער גאנצער שלימות⁷¹, דעריבער ווערט א שינוי בנוגע זייער פעולה אלס רפואת הגוף — און די הוראות הנ"ל בלייבן נאך ברוחניות⁷².

וי"ל דוגמא לזה — ווי מען געפינט בנוגע צום ענין ה"רפואה" (גפשית) וואס איז דא ביי מצוות מסוימות: בזמן שבית המקדש הי' קיים און מ'האט דארט מקריב געווען קרבנות, איז דורך ברענגען א קרבן (בגשמיות) האט א איד געהאט א כפרה, ושב ורפא לו⁷³ א רפואה אויפן חטא; בעת ס'איז נשתנה געווארן דער טבע ומצב, ומפני חטאינו גלינו מארצנו" און "חרב בית מקדשנו" — איז דעם מצב העלפט ניט די "רפואה" הנ"ל, הקרבת קרבן (ואדרבה — מען טאר ניט ברענגען א קרבן), אבער מ'באקומט די רפואה וכפרה דורך הקרבת הקרבן ברוחניות — תפלה, תשובה כו'⁷⁴.

ז. עד"ז יש לבאר אויך בנוגע דעם פרק פון הל' דעות וכו' אין רמב"ם:

71) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 98 ואילך — עד"ז בנוגע לכמה ענינים.

72) וראה בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' עג שמפרש מ"ש רז"ל (חולין צ, ב. ספרי (ופרש"י) דברים א, כח. וראה לקו"ש חט"ז ע' 17 שוה"ג להערה 23) דברה תורה כלשון הבאי, כי ערים גדולות וכצורות בשמים (דברים שם) הוא כמשמעו שהן בצורות במרום שאין ע' שרים של מעלה נכנסים באוירה של איי כו" (וראה שם הר"ת ד"הבאי" — "הנה ברכו את ה'... שאין בדבריהם דבר בטל").

73) ישע"י ו, יוד.

74) ראה לקו"ש חט"ז ע' 416 ובהערות שם.

ו. עפ"ז וועט מען אויך פארשטיין בנדו"ד, בנוגע די עניני רפואה כו':

ווען תורה רעדט וועגן הוראות בעניני רפואה וסגולות כו', איז זי "מדברת בעצם בעליונים", ד.ה. בעצם און צום אלעם ערשטן ווערן זיי גע- מיינט ווי זיי זיינען ברוחניות, און ערשט דערנאך (ווי א תוצאה פונעם עצם און א המשכה ממנו) ווערן זיי נשתלשל און קומען אראפ למטה אין גשמיות — "ורומזות בשניות בתחתונים".

און ווי די ענינים זיינען ברוחניות, זיינען זיי נצחיים⁷⁵ און מצד זייער רוחניות'דיקן שורש איז זייער תועלת ורפואה פאראן אלעמאל.

ובפשטות: די עניני הגוף — אכילתו, רפואתו כו' — ווערן נשתלשל פון די זעלבע ענינים ווי זיי זיינען בא אים בנפשו; איז בנוגע דער "אכילה" ו"בריאות" רוחניות פון נפש, האבן די רפואות וסגולות ווי זיי זיינען בעל- יונים, ברוחניות — א תוקף נצחי, אין וועלכן ס'איז ניטא קיין שינוי. נאך ווי די ענינים קומען אראפ בהשתלשלות למטה אין גשמיות, קען זיין א חילוק: אין א זמן

70) ראה תניא בקו"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות בסופו (קס, א): "וע"כ התורה כולה נצחית בכללה ובפרטה שגם פרטי ההלכות דשס"ה מל"ה הן הן ענפים מהכללות ויש לכולם שורש למעלה". אלא דשם מבואר הוא לגבי "פרטי ההלכות דלא שכיחי כלל ואפשר שלא היו מעולם במציאות מכש"כ שלא יהיו לע"ל כו" (שם בתחילתו), והיינו הלכות כאלו שהתורה אומרת אם יהי כך וכך כו', משא"כ המדובר בפנים, כשהתורה מדברת בדברים שבמציאות. ולהעיר, שעד"ז מבואר בנוגע המנין דששים רבוא בניי (שבפ' במדבר), דזה שכתוב בתורה המספר שהיו אז — והלא התורה היא נצחית, כי המספר הזה הוא תמיד בשורש נש"י למעלה (אוה"ת במדבר ס"ע כט ואילך. ד"ה שאו תרע"ח. ובכ"מ). וראה אוה"ת שם ע' לב, דע"י הקריאה בתורה — נמשך הענין (דלמעלה) גם למטה.

ח. דער ענין הנ"ל (סעיף ה) — אז התורה מדברת בעצם בעליונים כו' — איז נוגע אויך אין דעם לימוד התורה שעל ידי האדם:

ס'איז דא דער לימוד התורה ווי ער איז בתחתונים, נגלה דתורה, און ס'איז פאראן ווי דער לימוד התורה איז בעל-יונים, פנימיות התורה (וואס איז דער עיקר עסק הנשמות בג"ע⁷⁸) — הן דער לימוד פון פנימיות הענינים דהלכות בנגלה, פנימיות המצוה וטעמיהם הנס-תרים⁷⁹, און הן די ידיעה ולימוד אין סדר השתלשלות ואחדות ה' כו' —

זאגט מען אויף דעם, אז כאטש פסק הלכה לערנט מען אפ דוקא פון די ענינים ווי זיי ווערן געלערנט בנגלה דתורה (דורך א נשמה בגוף למטה⁸⁰), איז אבער תורה מדברת בעצם בעל-יונים, עצם התורה איז ווי א איד דא למטה לערנט עס בפנימיות הענינים, און דאס פועל'ט אויך אן אור וחיות אין דער תורה ווי זי איז „רומזות בשניות בתחתונים“, אין דעם לימוד פון נגלה דתורה,

בין כפשוטו אז דאס העלפט אים (נוסף וואס דאס איז בא אים באמונה פשוטה, אויך) צו דערהערן און פילן אין זיין לימוד פון נגלה דתורה ווי זי ווערט געלערנט דא למטה („נתלכשה בדברים גשמיים ועניני עוה"ז"⁸¹) — אז זי איז חכמתו ורצונו של הקב"ה⁸².

(78) ראה תניא פמ"א (נח, סע"א). אגה"ק סכ"ט (קמט, סע"ב). וראה קונטרס לימוד החסידות אות יא ואילך. סה"מ ת"ש ע' 75 ואילך. ועוד.

(79) אגה"ק סו"ס כו.

(80) כנ"ל סעיף ה ובהערה 62: 64.

(81) תניא פ"ד. וראה שם פ"ה.

(82) צ"ע אם אפשר דערהערן שזהו „נפש" וע"ד — אילו ידעתיו הייתי (ס' העקרים מ"ב ספ"ל. מדרש שמואל פ"ז מ"ז. וראה מו"נ ח"א פנ"ח). ואכ"מ.

ס'איז ידוע וואס דער תומים⁷⁷ שרייבט וועגן דעם לשון הב"י ורמ"א, אז „הכל בכתב מיד ה' השכיל . . רוח ה' נוססה בקרבם להיות לשונם מכוון להלכה בלי כוונת הכותב וחפץ ה' בידם הצליח“⁷⁶.

פון דעם איז מובן, אז ווען דער רמב"ם האט געשריבן אט די הלכות — הנהגות וואס פארזיכערן אז דער גוף זאל זיין א בריא ושלם — איז „רוח ה' נוססה בקרבו“ מכוון זיין להלכה, כולל — צו נצחיות התורה. דהיינו, אז אפילו בשעת עס קומט א זמן, ווען ניט אלע פון זיינע אנגעזאגטע הנהגות אין עניני אכילה כו' ווירקן אז דער גוף הגשמי זאל זיין א בריא ושלם (ווייל טבע הגוף איז נשתנה געווארן צוליב מצב העולם כנ"ל), דאך זיינען די הוראות זיינע נצחיים און זיי זיינען פועלות פעולתן דורך אכילה שתי' כו' ברוחניות⁷⁷, בנפש האדם — און דער תוכן רוחני, איז דער „בעצם“, דער אמת פון דעם ענין, כאטש אז בגלוי ובחיצוניות רעדט דער רמב"ם וועגן בריאות הגוף בגשמיות.

(75) בביאורו ל"ס תקפו כהן בס"ק ככד בסופו (הובא בשו"ת צ"צ יו"ד ס"י קצו ח"ג בתחלתו (קסז, ב)).

(76) ולהעיר מהמשך בשה"ק תער"ב ח"ג ס"ע א'שפה: שמעתי בשם רבינו נ"ע שכל המחברים עד ה"ז ושי"ך והם בכלל עשו חיבוריהם ברוה"ק. — ובס' שארית ישראל (מהרה"צ כו' הר"ר ישראל דוב בער מוה"לענדיק) דרוש לסוכות עפ"י פרדס (מאמר א בתחלתו): בשם הריב"ש שכל החיבורים שהיו עד המהרש"א ועד בכלל היו ברה"ק וכיון שהוא ברוה"ק הוא תורה עצמה ואמר שרק הגילוי הוא ע"י רוה"ק אבל כיון שנתגלה ונעשה תורה באמת תורה בעצם גבוה יותר מרוה"ק וכיון שהוא תורה אפשר לפרש ע"פ פרדס. ובלקוטי לוי"צ אגרות שם, שכל מה שנאמר . . . ובכל הספרים שחיברו חכמים צדיקים שלמדו תורה לשמה . . . כולם ממש אמר ה' ובאותו הלשון ממש כו', כנ"ל בהערה 28. עיי"ש.

(77) ראה ברכות נז, סע"א. ולהעיר מקה"ר ב, כד. וש"נ.

עסק כל העולם⁸⁴ אלא לדעת את הוי' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים⁸⁵ וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם כו' בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחות חגה"ש תשכ"ה; ד' אייר תשמ"ג)

(84) לכאורה כוונתו ברורה — כל העמים (משא"כ „חכמים כו' וישיגו כו' (זלקמו) שזהו רק „ישראל“) וכ"מ גם בכתוב שמביאו לראי' „ומלאה הארץ דעה“ —

חידוש גדול. וראה רמב"ם שם ספי"א. וראה לקמן ע' 179. לקו"ש חכ"ז ע' 246 ואילך.

(85) ועיין פרש"י שה"ש א, ב סד"ה כי טובים: . . נתן להם תורתו ודבר עמהם פא"פ כו' ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי' ומסתר צפונותי' ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשיקות פיהו.

און דורך מוסיף זיין אין ביידע סוגים, סיי בפנימיות התורה און סיי בנגלה דתורה, איז מען זוכה צו דעם גילוי פון תורתו של משיח, וואס דעמאלט וועט עס זיין באופן אז „לא יהי' עסק התורה והמצות לברר בירורין כ"א ליחד יחודים עליונים יותר כו' והכל ע"י פנימיות התורה לקיים המצות בכוונות עליונות כו' ולכן יהא גם עיקר עסק התורה ג"כ בפנימיות המצות וטעמיהן הנסתרים“⁷⁹,

ובלשון הרמב"ם⁸³ — אין זיין ספר, וועלכער איז „הלכות הלכות“, וועגן לימוד התורה בימות המשיח: נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח כו' כדי שיהיו פנוים בתורה וחכמתה כו' יהי'

(83) סיום וחותם הל' מלכים.